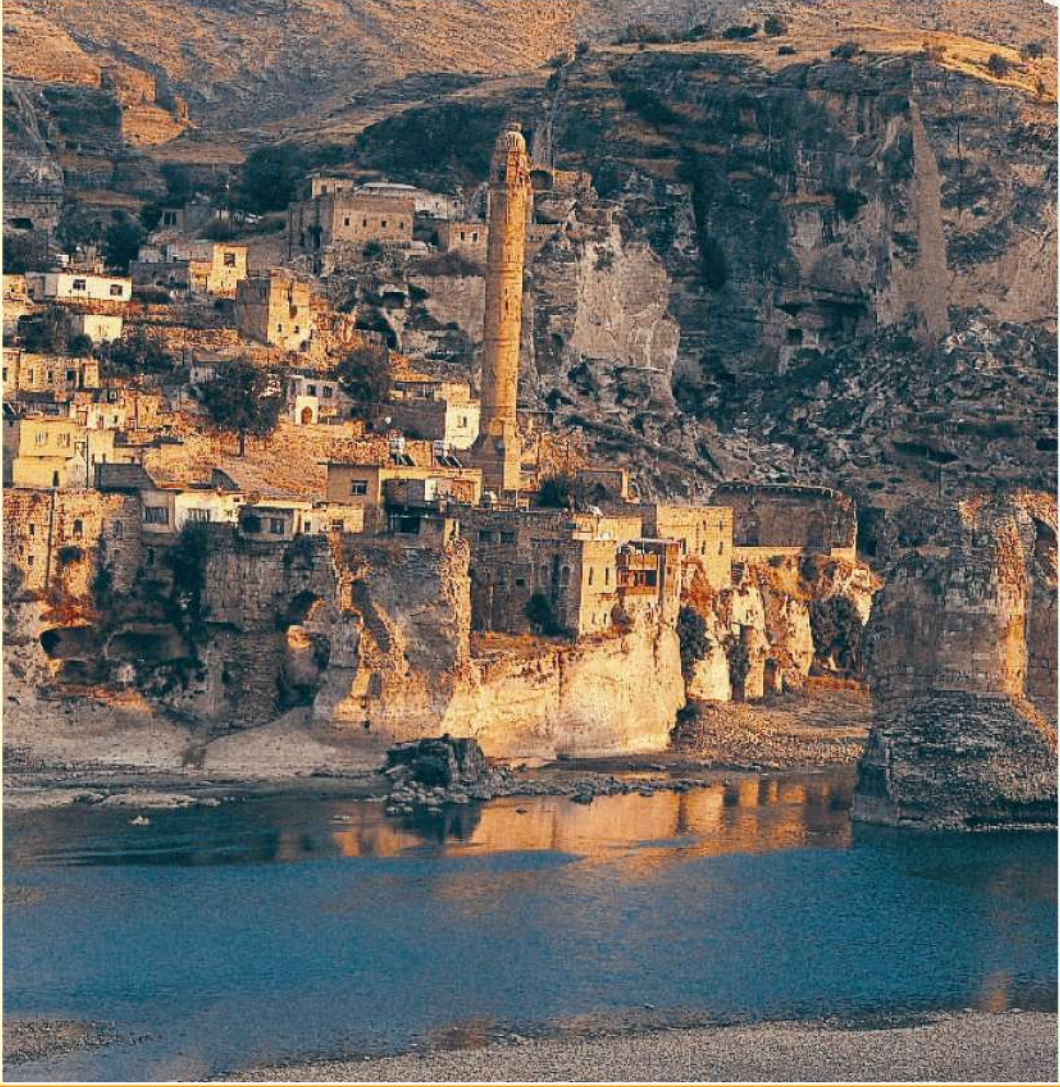

HASANKEYF YOK OLMASIN!

HASANKEYF YOK OLMASIN!
STOP ILISU DAM, SAVE HASANKEYF!

KAPLUMBAĞA RAFET

Fırat Kaplumbağası
(*Rafetus euphraticus*)

Dicle Nehri'nde Hasankeyf'in yanında yaşıyor. Ilisu Barajı onu ve arkadaşlarını tehdit ediyor. Rafet bu yüzden Hasankeyf Yok Olmasın Kampanyası'nın maskotu oldu ve Hasankeyf ve Dicle Vadisi'ni kurtarmak için harekete geçti.

Doğa[®]

www.dogadernegi.org

HASANKEYF ENERJİSİ

Sevgili Okur,

Hasankeyf, Türkiye'nin güneydoğusunda, Dicle Nehri'nin kıyısında bir ilçe merkezi. Burası, Türkiye'nin adı en çok duyulan yerleşim yerlerinden biri. Hasankeyf'in adı, bugün Türkiye'de olduğu kadar, dünyada da çok iyi biliniyor.

Bunun nedeni, Hasankeyf ve içinde bulunduğu Dicle Vadisi'nin doğu ve batı uygarlıklarının doğum yeri olması. Aynı zamanda, insan uygarlığının kâdim nehri Dicle'yi, dünyadaki en yıkıcı baraj projelerinden birinin tehdit etmesi. İlisu baraj projesinin, Hasankeyf ve Dicle Vadisi'ni sular altında bırakacak olması.

Onbeş yıldır doğanın korunmasıyla aktif olarak ilgileniyorum. Yaptığım iş, doğanın ve sonuçta insanın yaşam hakkını savunmayı ve bunun için çoğu zaman yanlış projelere karşı çıkmayı içeriyor. İlisu Barajı, ne yazık ki doğanın haklarıyla ilgili olumsuz deneyimlerimin çoğunu gölgede bırakıyor. Dicle Vadisi ve 10 bin yıllık Hasankeyf kentini ziyaret eden herkesin böyle bir doğa ve kültür mirasının bir baraj gölünün suları altında kalmasına tıpkı benim gibi karşı çıkacağına eminim.

Hasankeyf ve Dicle Vadisi, UNESCO'nun on Dünya Mirası kriterinin dokuzunu birden sağlayan dünyadaki tek yer. Hasankeyf, Orta Çağ'ın en önemli İslam başkentlerinden biri. Bu ülkede yaşayan insanların, Türkiye'nin yalnızca yüzde birlik enerji ihtiyacını karşılamak için kâdim Dicle nehrinin yok edilmesini kabul etmeyeceğini çok iyi biliyorum.

Hasankeyf'in bugüne kadar sular altında kalmamasının nedeni onu korumak isteyenlerin yürüttüğü kampanyaların başarıya ulaşmış olması. Kısa bir süre önce imkansız bir hayal olarak görünen şey 2009 yazında gerçekleşti: İlisu'dan kâr elde etmeyi uman Almanya, Avusturya ve İsviçre projeden çekildi. Böylece bu projenin dünya için kabul edilemez olduğu bir kez daha ortaya çıktı. Yine de, üzülmek söylemeliyim ki, Türkiye hükümeti, kültüre, doğaya, insanlara ve uluslararası düzenlemelere aldırmandan İlisu Barajı'nı inşa etmek istiyor.

Garanti Bankası ve Akbank, Türkiye'de milyonlarca insanın güvenini kazanmış iki özel banka, Hasankeyf'i sular altında bırakacak İlisu Barajı'na kredi desteği veriyor. Ancak, Doğa

Derneği gibi sivil toplum kuruluşları, sanatçılar ve bilim insanlarının önderliğinde, ülkemizin dört bir yanında giderek daha fazla insan İlisu baraj projesine karşı gelişen harekete dahil oluyor.

Hasankeyf, Türkiye'nin en önemli doğa ve kültür tartışması ve çok daha fazlasıdır. Türkiye'nin bugün karşı karşıya olduğu sorunların tümü, İlisu Barajı tartışmasının içinde düğüm olmuştur. Bu düğümün çözülmesi ve İlisu Barajı'nın durması, sadece doğa ve kültür mirasımızın korunmasında değil, yolsuzlukla mücadele ve demokratikleşme alanlarında da Türkiye'nin ulaşması gereken noktaya geldiğinin bir göstergesi olacaktır. Aksi takdirde, elli yıl öncesinin dünya görüşünü temsil eden köhneleşmiş İlisu projesi, ülke insanlarının karşı çıkışına rağmen rant uğruna topluma dayatılmış olacaktır.

Hasankeyf, bu coğrafyada yaşayanlar için bir varlık yokluk sınavıdır. Çünkü Hasankeyf ve Dicle, bu coğrafyadaki köklerimizdir. Dicle'nin bize verdiği yaşam enerjisi, onu yok ederek üreteceğimiz elektrik enerjisinden çok daha fazladır. Bu rapordaki fotoğraflar, Hasankeyf enerjisinin ne kadar büyük olduğunu kanıttır. Hiç şüphesiz ki, Hasankeyf ve Dicle'nin gerçek enerjisi ve değeri bu raporun sayfalarından yansıyandan çok daha fazladır.

Bu ülkede yaşayan herkes, Hasankeyf ve Dicle'nin yaşaması için yaptıkları kadar, yapmadıklarından da sorumludur. Bu nedenle, İlisu baraj projesine karşı sizin de harekete geçmenizi umut ediyorum.

Hasankeyf ve Dicle, baraj suları altında kalmamalıdır. Bunun yerine, İlisu baraj projesi tümüyle iptal edilerek Hasankeyf ve Dicle Vadisi UNESCO Dünya Mirası ilan edilmelidir.

Doğa Derneği, bu hedefe ulaşmak için dört yıldır çalışmaktadır. Türkiye'nin dört bir yanındaki insanların ve kurumların ortak hareketiyle Hasankeyf'in UNESCO Dünya Mirası edildiği günü göreceğimizi çok iyi biliyorum.

Dr. Güven Eken
Doğa Derneği Başkanı

Dicle'nin Gökkuşgunları

Gökkuşgun (*Caracias garrulus*)
Dicle Vadisi'nde yaşayan 200'e yakın kuş türünden biridir. Nesli dünya ölçeğinde tehlike altına girmekte olan gökkuşgunlar, yuvalarını nehir kenarındaki kanyonlara ve kum duvarlarına yaparlar. Dicle Vadisi'ndeki bu yuvalar, Ilisu baraj projesi ile birlikte sular altında kalacak.

Doğu ve batı kültürlerinin temelini oluşturan ve yirmiden fazla uygarlığın izini bırakan Dicle Vadisi, içinde yer alan Hasankeyf ile birlikte insanlığın en değerli doğa ve kültür miraslarından biri. Dicle Vadisi'nde, yeryüzünün ilk yerleşim alanları ortaya çıkmış ve ilk kez tarım faaliyetleri gerçekleştirilmiş.

Dicle Vadisi, kültürel ve tarihi mirasının yanı sıra benzersiz bir doğal zenginliğe sahip. Türkiye'nin son doğal büyük nehir ekosistemlerinden biri olan Dicle Vadisi boyunca birbirine bağlı beş Önemli Doğa Alanı* (ÖDA) uzanıyor ve nesli tehlike altında olan yüzlerce canlı türü yaşıyor. Vadide henüz geniş ölçekli bir bilimsel araştırma yürütülmediğinden gizli kalmış bir çok türün daha olduğu tahmin ediliyor. Dicle Üniversitesi'nin verilerine göre Ilısu baraj projesinden etkilenecek 400 kilometrelik nehir alanının ancak yüzde 5'i ekolojik açıdan tam anlamıyla araştırılmış durumda.

Hasankeyf'i de içine alan Dicle Vadisi, UNESCO'nun on "Dünya Mirası" kriterinin dokuzunu birden sağlayan dünyadaki tek yer. Her yıl, bir milyonu aşkın yerli ve yabancı turist 15 bin yıllık bu tarihi şehri ve çevresindeki doğal güzellikleri ziyaret ediyor.

Ilısu baraj projesi, en az 10 bin yaşındaki Hasankeyf'i ve Dicle Vadisi'ni sular altında bırakacağı için bu benzersiz "Dünya Mirası"nı tehdit ediyor. Yapılmak istenen proje ile birlikte birçok bitki ve hayvan türü de tehlike altına giriyor.

Avrupa ülkeleri ve yatırım bankaları, doğaya ve kültürel mirasa vereceği zararlar nedeniyle 2009 yılında Ilısu baraj projesinden geri dönüşüz olarak çekildi. Ne var ki, Çevre ve Orman Bakanlığı bu projeyi uygulamakta ısrar ediyor. Garanti Bankası ve Akbank ise baraja yerli finansman sağlayarak Hasankeyf'in Dünya Mirası'nın yok olmasına önayak oluyor.

Ilısu baraj projesinde, Hasankeyf'teki tarihi eserleri korumak için bölgedeki kültürel ve tarihi öneme sahip bazı anıtların sökülerek barajın rezerv alanı dışında kalacak bir "arkeolojik park"ta taşınması düşünülüyor. Ancak, bilim insanları teknik olarak bunun mümkün olmadığını belgeliyor. Öte yandan,

her bir tarihi eserin onları çevreleyen doğa ve bulunduğu vadi ile iç içe geçtiği ve Hasankeyf ile Dicle nehrinin bir bütün olduğu göz ardı ediliyor.

Ilısu Barajı'ndan salınacak suyun, nehirden akan suyun sıcaklığının on derece altında, oldukça kirli ve oksijen yönünden zayıf olması bekleniyor. Bu durum, Dicle Vadisi'nde uygulanmak istenen projenin ne denli büyük bir felaket yaratabileceğini ortaya koyuyor.

Ilısu baraj projesi, planlandığı günden bu yana bölgenin ekonomik ve kültürel hayatını da ciddi anlamda sekteye uğratıyor. Baraj yapımı gerekçesiyle bölgede son elli yıldır hiçbir kalkınma projesi yapılmıyor, küresel ölçekte önemli bir cazibe merkezi olmasına rağmen Hasankeyf'te herhangi bir turizm altyapısı kurulmuyor ve tarihi eserler kendi kaderine terk ediliyor.

Doğa Derneği, 2008 yılında Hasankeyf ve Dicle Vadisi'nin korunması için bir kampanya başlattı. "Hasankeyf Yok Olmasın" adlı kampanyaya, bu güne kadar pek çok kişi ve Atlas Dergisi başta olmak üzere çok sayıda kurum destek oldu. Kampanyayı destekleyenler arasında Tarkan, Yaşar Kemal, Sezen Aksu, Orhan Gencebay, Orhan Pamuk, Fatih Akın, Mehmet Ali Alabora, Gürkan Uygun ve Okan Bayülgen gibi çok sayıda ünlü ve fikir önderi de yer alıyor. Hasankeyf ve Dicle Vadisi'nin UNESCO Dünya Mirası ilan edilmesi için kısa sürede 60 binden çok insan imza attı.

Doğa Derneği, Hasankeyf ve Dicle Vadisi'nin yaşaması için ilgili kurumların aşağıdaki konularda harekete geçmesini talep ediyor:

GARANTİ BANKASI VE AKBANK

- Projeye verdikleri finansal desteği derhâl geri çekmelidir.

TÜRKİYE HÜKÜMETİ

- Ilısu Barajı'nın yapımından derhâl vazgeçmelidir.
- Hasankeyf'i UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dâhil etmelidir.

(* Önemli Doğa Alanı – ÖDA: Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından benimsenen bilimsel kriterlere göre küresel ölçekte öneme sahip alanlar.

Ahmet Özyurt

ILISU BARAJI HAKKINDA BİLMENİZ GEREKEN BEŞ GERÇEK

- Hasankeyfi de içine alan Dicle Vadisi, UNESCO'nun on "Dünya Mirası" kriterinin dokuzunu birden sağlayan dünyadaki tek yer. Her yıl, bir milyonu aşkın yerli ve yabancı turist 10 bin yıllık bu tarihi şehri ve çevresindeki doğal güzellikleri ziyaret ediyor.
- Ilisu baraj projesi, Hasankeyfi ve Dicle Vadisi'ni sular altında bırakacağı için bu benzersiz "Dünya Mirası"nı tehdit ediyor.
- Avrupa ülkeleri ve yatırım bankaları, doğaya ve kültürel mirasa vereceği zararlar nedeniyle 2009 yılında Ilisu baraj projesinden geri dönüşsüz olarak çekildi.
- Ne var ki, Veysel Eroğlu'nun yönetimindeki Çevre ve Orman Bakanlığı çağın gerisindeki bu projeyi uygulamakta ısrar ediyor.
- Garanti Bankası ve Akbank ise baraja finansman sağlayarak Hasankeyfin Dünya Mirası'nın yok olmasına önyak oluyor.

Nadir Baskın

CENNET BAHÇESİ

Hasankeyf'in de içinde bulunduğu Dicle Vadisi, Türkiye'nin güneydoğusundaki en etkileyici doğa ve kültür mirası.

Bir alanın Dünya Mirası kabul edilebilmesi için UNESCO'nun belirlediği on kriterden birini sağlaması yeterli oluyor. Hasankeyf ve Dicle Vadisi, UNESCO Dünya Kültür Mirası kriterlerinin onda dokuzunu sağladığı bilinen dünyadaki tek yer. Buna rağmen, bölgenin Dünya Doğa ve Kültür Mirası olarak tescil edilmesi için Türkiye bugüne kadar herhangi bir girişimde bulunmadı.

Dicle Vadisi'nin merkezinde yer alan Hasankeyf, birinci derece sit alanı. İnsan uygarlığının kökleri burada, Yukarı Mezopotamya'nın sınırını çizen

Dicle'nin kıyısında yatıyor. Burası tarımın ilk icat edildiği yerlerden birisi olduğu gibi buğday, arpa, keten gibi birçok tarım bitkisinin çıkış yeri. Bölgede Pers, Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Hamdani, Mervani, Artuk, Eyyubi ve Osmanlı gibi yirmiden fazla kültürün izlerine rastlanıyor.

Daha az bilinmesine rağmen, Hasankeyf ve Dicle Vadisi'nin doğası da aynı derecede etkileyici. Dicle Vadisi'nde çok sayıda canlı türü yaşıyor ve vadi boyunca henüz geniş ölçekli bir bilimsel araştırma yürütülmediğinden gizli kalmış bir çok türün daha olduğu tahmin ediliyor. Dicle Üniversitesi'nin verilerine göre İhsu baraj projesinden etkilenecek 400 kilometrelik nehir alanının ancak yüzde 5'i ekolojik açıdan tam anlamıyla araştırılmış durumda.

SORU: Garanti Bankası HASANKEYF'i;
yok edecek krediyi verir mi?

a) VERMEZ

Çünkü Garanti doğayı korur, kültür miraslarımıza sahip çıkar. O kadar ki, reklamlarında "Doğa için Garanti" der.

b) VERİR

Çünkü Garanti için doğanın korunması, kültür miraslarımız yalnızca reklam malzemesiymiş!

Biz a) şikkını seçtik... Şimdi seçim sırası Garanti'de.

HASANKEYF YOK OLMASIN!

Doğa

www.dogadernegi.org

ILISU BARAJI PROJESİ

RAKAMLARLA ILISU BARAJI

Yer	: Güneydoğu Anadolu, Hasankeyf'i de içine alan Dicle Vadisi
Nehir	: Dicle
Baraj yüksekliği	: 135 metre
Baraj uzunluğu	: 1,820 metre
Rezervuar alanı	: 313 kilometrekare
Etkilenen nehir alanı	: 400 kilometre (Dicle ve kolları)
Çıkış	: 1,200 MW
Güç	: Yılda 3,800 GWh
Maliyet	: En az 2 milyar Euro
İnşaat süresi	: Yaklaşık 8 yıl
Planlanan başlangıç tarihi	: Belli değil; 2008'de ilk çalışmalar başladı, 2009'da durdu
Yetkili	: Çevre ve Orman Bakanlığı – DSİ (Devlet Su İşleri)
İnşaat şirketleri	: Nurol, Cengiz, Celikler, Temelsu – Türkiye, muhtemelen Andritz AG - Austria

Dicle Vadisi'nde inşası planlanan Ilısu Barajı dünyanın en tartışmalı projelerinden biri. Onbeş yıldan uzun bir süredir sivil toplum kuruluşları ve bölge halkı projenin kültür varlıkları, doğa ve insanlar üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle barajın iptali için çalışıyor. Ilısu, dünyanın en büyük sulama ve hidroelektrik projelerinden biri olan Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) bir parçası. GAP, yaklaşık 75 bin kilometre karelik bir alan kaplamakta, proje içerisinde planlanan 22 barajın hemen hemen yarısı halihazırda inşa edilmiş durumda. Fırat nehri üzerindeki devasa Atatürk Barajı, bunlardan biri. Ilısu, eğer inşa edilirse, bir depolama santrali olarak işlev görecek ve enerji ihtiyaçlarına göre salınmak üzere bahar taşkınlarını geride tutacak.

GARANTİ BANKASI VE AKBANK'IN TARİHİ HATASI

Hasankeyf ve Dicle Vadisi "Dünya Mirası"nın yok edilmesini kabul etmeyen Avrupa Bankaları projeden çekilirken, Türkiye'nin en 'çevreci' bankası Garanti Bankası ve 'kültürel sorumluluk projeleri' ile tanınan Akbank, eksik kalan krediyi sağlayarak Hasankeyf'in yok oluşuna önyak oluyor. Her iki banka da gerekli krediyi verdiğini Ocak 2010'da doğruladı. Bu iki Türk bankası, eğer geri adım atmazlarsa, tarihi bir hatanın altına imza atacaklar.

ILISU BARAJ PROJESİNİN KRONOLOJİSİ

1950'ler:	Proje için tartışmalar başladı.
1971:	Projenin yapılıp yapılamayacağına yönelik ilk araştırmalar başladı.
1982:	Proje planı kabul edildi.
1997-2000:	İsviçreli Sulzer Hydro öncülüğünde İsviçre, Avusturya, İngiltere, İtalya ve İsveç firmalarından oluşan konsorsiyum çalışmaya başladı. 1999'da Sulzer'i Avusturyalı VA Tech/A satın aldı.
2000:	İsveçli Skanska projeden çekildi.
2001:	İngiliz Balfour Beatty ile İtalyan Impregilo firmaları, kredi sağlayan kuruluşlarının teminatı üstlenmeyeceğine yönelik açıklamasından sonra projeden çekildi.
2002:	Projeye kredi veren İsviçre bankası UBS çekildi. Gerekçe olarak projenin doğuracağı sosyal ve ekolojik sonuçlara ilişkin süregelen belirsizlikleri gösterdi.
2004:	Türkiye yeni bir ortaklık oluşturmak üzere girişimlerde bulundu.
2005:	VA Tech Hydro ve Almanya'dan Züblin, İsviçre'den Alstom, Stucky, Maggia, Colenco ile Türkiye'den Nuro, Cengiz, Çelikler, Temelsu firmalarından oluşan yeni bir ortaklık kuruldu. Almanya, Avusturya ve İsviçre şirketleri projenin yapımı için kendi hükümetlerinden hazine garantisi talep etti.
2006:	VA Tech Hydro, Andritz AG/A tarafından satın alındı.
Mart 2007:	Almanya, Avusturya ve İsviçre projeye hazine garantisizle kredi sağlayacaklarını açıkladı. Bu kredi garantisi, 153 şarta bağlanarak, yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğini izlemek üzere uluslararası bir birlikçi ekibi görevlendirildi. Karara karşı dünya çapında protestolar başladı.
Temmuz 2007:	Zürih Kantonal Bankası (İsviçre) bankanın sürdürülebilir kalkınma prensibine uyuşmadığını belirterek projeden çekildi.
Ağustos 2007:	Türkiye, Konsorsiyum, Bank Austria Creditanstalt (Avusturya), Societe General (Fransa), DekaBank (Almanya) ile yapım anlaşması imzaladı.
Şubat 2008:	Ilısu'da inşaat başlandı. Sokaklar düzleştirildi, işçilerin kalacakları yerler inşa edildi, inşaat alanını korumaları için askeri kamplar kuruldu.
Mart 2008:	Proje ortakları tarafından kurulan birlikçi heyeti 153 şartı denetlemek için Türkiye'ye geldi. Uzmanlar komitesi araştırma sonucunu şöyle açıkladı: Öngörülen yükümlülüklerden hemen hemen hiçbirini yerine getirilmediği gibi, uluslararası standartlar da uygulanmış değil. Uzmanlar, baraj inşaatına başlamanın en az iki sene daha ertelenmesi gerektiğini belirtti. Ancak Türkiye inşaatına devam etti.
Mayıs 2008:	Doğa Derneği, Tarkan gibi ünlülerin katılımıyla Türkiye genelinde "Hasankeyf Yok Olmasın" kampanyasını başlattı. Hasankeyf'te bir yerel ofis açıldı.
Eylül 2008:	İkinci birlikçi raporu yayınlandı. Hasankeyf'in taşınmasıyla ilgili olan rapor, projenin tam bir felakete sonuçlanacağını ortaya koydu. Projenin şartları karşılaması için inşaatın en az üç yıl ertelenmesi tavsiye edildi. Ilısu ve Hasankeyf'teki inşaat çalışmaları azaldı.
7 Ekim 2008:	Çekilme Aşaması I: Almanya, Avusturya ve İsviçre, Türkiye'ye bir mektup göndererek çevresel şartları yerine getirmesini istedi. Bu noktadan sonra, Türkiye'nin şartları yerine getirmesi için 60 günü vardı.
23 Aralık 2008:	Çekilme Aşaması II: Türkiye'ye şartları yerine getirmesi için 180 gün ek süre verildi. Son tarih, 6 Temmuz 2009 olarak belirlendi.
17 Nisan 2009:	İstanbul Üniversite'nin araştırması, Hasankeyf'in Dicle Vadisi'yle birlikte UNESCO Dünya Mirası kriterlerinin onda dokuzunu karşıladığını onayladı.
Haziran 2009:	Nobel ödüllü yazar Orhan Pamuk, Tarkan, Sezen Aksu, Yaşar Kemal, Orhan Gencebay, Fatih Akin, sayısız Alman ve Avusturyalı aktör ve politikacı Doğa Derneği'nin kampanyasına destek verdi.
7 Temmuz 2009:	Almanya, Avusturya ve İsviçre Ilısu projesinden geri dönüşüz çekildiklerini resmen açıkladı. Daha önce varolan hiçbir kredi garantisi ekolojik, sosyal ve kültürel kaygılardan dolayı iptal edilmemişti.
Ekim 2009:	Yerli finansman ile inşaat çalışmaları yeniden başladı. Söylenenlere göre, Alman Züblin şirketi ve İsveçli Alstom şirketi projeden çekildi. Avusturya şirketi Andritz A G ise projede kalmak istediğini açıkladı.
Ocak 2010:	Doğa Derneği, Türkiye'nin iki büyük özel bankası, Garanti Bankası ve Akbank ve bir devlet bankasının, Halkbank, Ilısu barajına yerli finansman sağladığını açıkladı. Her üç banka da bu bilgiyi doğruladı. Doğa Derneği, "Hasankeyf Yok Olmasın" kampanyasını iki özel bankayı da içine alacak şekilde genişletti. 20 Ocak'ta devlet bankası Halkbank talep edilen krediyi verdi Ilısu'da inşaat çalışmaları bir kez daha hareketlendi.

John Wreford

CENNETTEN KOVULUŞ

Uygarlığın Beşiğini Sulara Gömmek

Dicle Vadisi, Hasankeyf ile birlikte, insanlığın en değerli kültürel varlıklarından biri. Burada, Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Hamdani, Mervani, Artuk, Eyyubi ve Osmanlı gibi doğu ve batı uygarlıklarının temellerini inşa eden yirmiden fazla kültürün izleri bulunuyor. Bu nedenle, Hasankeyf'i de içine alan Dicle Vadisi, UNESCO'nun on "Dünya Mirası" kriterinin dokuzunu birden sağlayan dünyadaki tek yer.

Bu bölgenin henüz UNESCO Dünya Mirası ilan edilmemesinin arkasında basit bir neden yatıyor: UNESCO, bu statüyü yalnızca Türkiye hükümetinin talebiyle

onaylayabiliyor. 2004'te Avrupa Parlamentosu'nun bölgeyi UNESCO Dünya Mirası ilan etme önerisine rağmen Türkiye İlsu barajı projesi nedeniyle bu adımı atmamayı reddediyor.

Uygarlığın Kökleri

Bereketli Hilal'in kuzeydoğusunu oluşturan bu bölgede, doğu ve batı uygarlıklarının kökleri yatıyor. Tarım, ilk kez burada geliştiriliyor; Arpa, kolza, keten, ıspanak, nohut gibi bilinen çoğu ürün ilk kez bu bölgede insan eliyle yetiştirilmeye başlanıyor. İnsanlığın ilk kalıcı yerleşkeleri de burada ortaya çıkıyor.

Dicle ve kolları boyunca, bazılarında hâlâ yaşayanların olduğu kayalara oyulmuş

binlerce mağara bulunur. Bir zamanlar Çin ile Avrupayı birbirine bağlamış tarihi İpek Yolu üzerinde yer alan Hasankeyf'teki tarihi Dicle Köprüsü 900 yıldır ayakta. Sayısız anıt, cami ve mezarlık dünyanın hiçbir yerinde olmadığı kadar uzun bir tarihe tanıklık eder. Bu bölgede kültür ve doğanın birlikteliği günümüze kadar eşsizliğini korumuştur.

Hasankeyf SİT Alanı

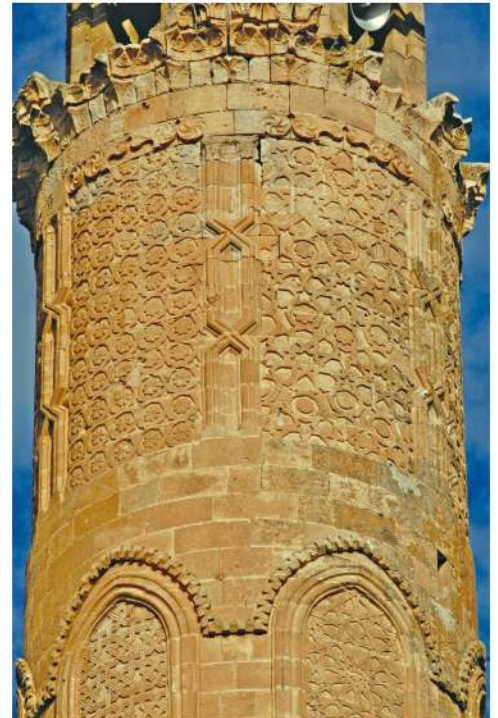
1978 yılında, Türkiye Kültür Bakanlığı Hasankeyf'i birinci derece SİT alanı ilan etti. Bu tarihi kent, 10 bin yıl öncesine uzanan kökleriyle, olağanüstü öneme sahip arkeolojik bir bölgenin tam ortasında yer alıyor. Araştırmacılar günümüze kadar Hasankeyf'in etrafında üç yüz tarihi alan keşfetmiş. Daha pek çok başka alanın daha keşfedilmesi bekleniyor. Tahminlere göre, baraj suları altında bırakılmak istenen bölgede saklı olan kültürel değerlerin açığa çıkarılması için otuz ila elli yıllık bir kazı çalışması gerekiyor. İstanbul'daki Alman Arkeolojik Enstitüsü'nün eski müdürü Prof. Adolf Hoffman'a göre, kazılması gereken yerlerin sadece yüzde 5'i kazıldı. Bu bölgede yapılacak kazılarla, insan uygarlığı için olağanüstü keşiflerin yapılması kuvvetle muhtemel.

Hasankeyf Taşınabilir mi?

Proje planlarına göre, kültürel ve tarihi öneme sahip belirli anıtlar sökülecek ve

baraj rezervuarının kenarında bir "Arkeoloji Parkı" içerisinde yeniden inşa edilecek. Projenin destekçileri, daha da ileri giderek, baraj inşasının Hasankeyf'i kurtaracağını söylüyor. Uzmanlar ise bu yer değiştirme planının teknik açıdan imkansız olduğunu belgeliyor. Projenin içerisinde yer aldıkları süreçte, Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin taleplerine rağmen, eserler hakkında sağlıklı bir fizibilite çalışması yapılmadı.

Hasankeyf'in değeri ve eşsizliği her şeyden önce kültürel ve doğal zenginliğin birleşiminden kaynaklanıyor. Bölgede, her bir tarihi yapı onu çevreleyen doğa ile derinlemesine bağlı: Kayaların içerisindeki mağaralar, nehir kıyısındaki minareler ve Dicle'de yükselen eski köprü ayakları bunlardan sadece bazıları. Bu yapıların tamamı, et ve turnak gibi buldukları vadi ile iç içe geçmiş. Arkeolojik parka yerleştirildikleri takdirde bu yapılar önemlerini tümüyle kaybedecek ve yapay bir ortamda sergilenmiş olacak. Boğaz olmayınca nasıl Boğaz Köprüsü'nün bir anlamı kalmayacaksa, Dicle olmayınca da onun üzerindeki Artuklu Köprüsü'nün hiçbir anlamı kalmayacak.

Ahmet Özyurt

KEŞFEDİLMEMİŞ DOĞA

Fırat Nehri boyunca uzanan nehir ve vadi ekosisteminin barajlarla yok olmasından sonra Dicle Vadisi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki son doğal nehir ekosistemi haline geldi. Nehir vadisinde tehlike altındaki canlı türlerinin büyük bir çeşitlilik göstermesi, Dicle'nin doğal yaşam için önemini net olarak ortaya koyuyor. Doğa Derneği'nin çok sayıda bilim insanıyla birlikte yürüttüğü envanter çalışmalarına göre Dicle boyunca birbirine bağlı beş Önemli Doğa Alanı (ÖDA) uzanıyor: Bismil Ovası, Orta Dicle Vadisi, Küpeli Dağı, Eruh Dağları, Cizre ve Silopi.

Dicle Vadisi, yüzlerce kilometre boyunca doğal akışını sürdürüyor ve bu yolculuk sırasında adalar, kumullar, sarp ve yüksek kayalıklar, dar vadiler ve sulakalanlar oluşturuyor. Bu nefes kesen peyzajın dünyada başka bir benzeri bulunmuyor. Canlı türleri; vadi, Avrupa ve Asya arasındaki sınırdaki yer aldığı için sıra dışı bir çeşitlilik gösteriyor. Dicle'nin büyük bir kısmı canlı türleri açısından araştırılmadığı için bölgedeki biyolojik çeşitliliğin envanteri tam olarak bilinmiyor. "İlisu" baraj projesi, çevresel etkileri dahi anlaşılmeden inşa edilmek isteniyor.

TEHLİKE ALTINDAKİ TÜRLER

Onur G. HİTİT

Fırat kaplumbağası (*Rafetus euphraticus*)

Küresel ölçekte yok olma tehdidi altında. Boyu 1,3 metreye varan ve dünyada sadece Fırat ve Dicle nehirlerinde çok az sayıda bulunan bir nehir kaplumbağası. Fırat kaplumbağasının üreme mevsiminde yumurtalarını nehirde bulunan kumluk bölgelere ve adacıklara bıraktığı tahmin ediliyor. Hasankeyf Yok Olmasın Kampanyası çerçevesinde "Kaplumbağa Rafet" olarak sembolleştirilen bu nadir canlının nüfusu hızla azalmakta. Fırat Nehri'nde inşa edilmiş olan barajlardan dolayı çok azalmış olan Fırat kaplumbağası Dicle'de yaşamını sürdürmeye devam ediyor.

DICLE ÜZERİNDEKİ ÖNEMLİ DOĞA ALANLARI

Aykut İNCE

Kızıl akbaba (*Gyps fulvus*)

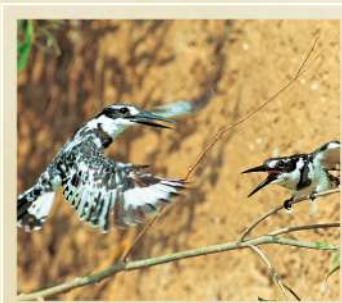
Bölgesel ölçekte yok olma tehdidi altında. Dicle Vadisi'ndeki yarlarda yuva kuruyor. Bölgedeki en büyük kolonisinin İlisu Barajı'nın suları altında kalması söz konusu.

Aykut İNCE

Çizgili sırtlan (*Hyaena hyaena*)

Bölgesel ölçekte yok olma tehdidi altında. Çizgili sırtlan Dicle Nehri kenarındaki kayalıkların alt kısımlarında bulunan mağaralarda ve oyuklarda yaşıyor. Yaşam alanları sular altında kalacağından nüfusunun ciddi oranda azalmasından endişe ediliyor.

Soner BEKİR

Alaca yalıçapkını (*Ceryle rudis*)

Bölgesel ölçekte yok olma tehdidi altında. Dicle Nehri ve kollarındaki sığ alanlarda yaşıyor. İlisu Barajı ile hem yuvaları hem de beslenme alanı sular altında kalacak ve Türkiye'deki nüfusunun çok büyük bir kısmı yok olacak.

Melih ÖZBEK

Küçük kerkenez (*Falco naumanni*)

Küresel ölçekte yok olma tehdidi altında. Hasankeyf kayalıklarında yuva kurmaktadır. Yuvalarının sular altında kalması halinde Dicle Vadisi'ndeki nüfusunun yarısının yok olacağı düşünülmüyor.

Doğa Derneği Arşivi

Yeşil ankuşu (*Merops superciliosus*)

Bölgesel ölçekte tehlike altında. Yeşil ankuşlarının Iğdır Ovası'nda bir, Güneydoğu'da iki olmak üzere Türkiye'de toplam üç kolonisi yaşıyor. Dicle'nin Cizre'den geçtiği nokta, bölgedeki iki koloniden birine ev sahipliği yapıyor. Bu koloninin Ilısu Barajı yapıldığı takdirde Dicle'nin doğal akışı bozulacağı için yok olacağı tahmin ediliyor.

Doğa Derneği Arşivi

Fırat kavağı (*Populus euphraticus*)

Dünya dağılımı Fırat ve Dicle ile sınırlı. Bu kavak türünün filizlenmesi için düzenli taşkınlarla oluşan açık çakıllı veya kumlu alanlar gerekiyor. Fırat'ta, barajlar nedeniyle nüfusunun yenilenmesi neredeyse yarı yarıya azaldı. Dicle'deki geleceğini ise Ilısu baraj projesi tehdit ediliyor.

ILISU'NUN MUHTEMEL SONUÇLARI: SU BASKINI ve KİRLİLİK

Ilısu barajı, Botan, Batman ve Salat çayı gibi nehrin yan kollarını da kapsayan (toplamda 400 kilometre) Dicle ekosistemini yok edecek. Baraj nedeniyle, canlı nehir sistemi sular altında kalarak havza durgun bir havuza dönüşecek.

Baraj sonrasında uzanan nehir vadisi de santralden olumsuz etkilenecek. Ilısu, suyu aralıklarla bırakarak ani akıntılar üretecek şekilde planlanan bir baraj. Suyun barajdan bırakılmasıyla birkaç metre yüksekliğe ulaşabilecek dalgalar oluşacak. İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü uzmanları, barajdan salınacak suyun nehir suyundan yaklaşık on derece daha soğuk, oldukça kirli ve oksijence fakir olacağını ortaya koyuyor. Bu nedenlerin toplamı Dicle için ekolojik bir felaketle sonuçlanacak; çok az canlı türü günlük olarak salınan kirli ve oksijensiz suya uyum sağlayabilecek. Vadide yaşayan türlerin büyük kısmı baraj nedeniyle yok olacak veya çok azalacak.

Ilısu Barajı'nın ÇED'i yok

Barajın etkilerinin büyüklüğüne rağmen, Ilısu Barajı için çevre etki değerlendirme (ÇED) raporu hazırlanmamıştır. ÇED raporu, projenin hayvanlar, bitkiler, su, hava, toprak ve insanlar üzerindeki olası etkilerini araştıran ve projeyi uluslararası bir protokola göre değerlendiren belirleyici bir çalışma. Böyle bir raporun, önerilen projeye stratejik alternatifler de sunması gerekiyor. Ne yazık ki, Çevre ve Orman Bakanlığı eski yıllarda planlandığı gerekçesiyle bu devasa projeyi ÇED sürecinden muaf tutuyor.

Avrupa'da küçük ölçekli hidroelektrik santralleri için bile kanunen ÇED gerekirken, bu projede herhangi bir ÇED raporu olmadan büyük bir baraj inşa edilecek. Eldeki tek inceleme oldukça şüpheli bir rapor. 2005'te, Avrupalı üç inşaat firmasından oluşan sözde "Ilısu Çevre Grubu" tarafından bir çevre raporu hazırlanmıştı. Adına rağmen, grupta herhangi bir çevre uzmanı yoktu; üç elektrik firmasından oluşuyordu.

Bu yanlış rapora göre, "Ilısu" çevreye yararlı bir projeydi. Raporda, baraj altında kalan bölge ve nehir kolları üzerindeki olası etkilerin neredeyse tümü göz ardı ediliyordu. Uluslararası saygınlıkta üniversiteler ve doğa örgütleri raporun ismarlama olarak projenin çıkarına göre yazıldığını söyledi. Doğa Derneği, geniş bir değerlendirme raporu yayınlamak sözde ÇED raporunun içindeki yanlış ve eksikleri belgeledi ve barajın bölge doğasına nasıl zarar vereceğini ortaya koydu.

BARAJ MAĞDURLARI Dicle Kıyısında Doğmak

Ilisu baraj projesi gerekçesiyle bölgede son elli yıldır hemen hiçbir kalkınma projesi gerçekleştirilmedi, tarihi eserler kaderine terk edildi, Hasankeyf olağan üstü bir cazibe merkezi olmasına rağmen burada hiçbir turizm altapısı yapılmadı. Sonuç olarak, baraj nedeniyle bölge ekonomisi ciddi zarar gördü.

Hasankeyf sit alanı ilan edildikten sonra, bölgedeki kültür varlıklarının korunması için her türlü yapılaşma yasaklandı. Öte yandan, tüm bu kültür varlıklarını su altında bırakacak baraj nedeniyle hiçbir yatırım yapılmadı. Hasankeyfliler, bir taraftan kendi evlerine “çivi çaktırmayan” korumacı yasakların, diğer taraftan her şeyi yok edecek olan barajın arasında sıkıştı kaldı. Kimse belli olmayan bir geleceğe yatırım yapmak istemediğinden, proje planları bölgenin ekonomik gelişimini uzun yıllar engelledi.

Hasankeyf'te işsizlik yükseldi, nüfus azaldı. Hasankeyf'e tutunan son insanlar; esnafılık, tarım, balıkçılık ve turizmden son derece düşük gelirler elde ediyor.

Anketlere göre; yerel halkın yüzde 80'inden fazlası Ilisu projesine karşı. 199 yerleşkeden 60 binin üzerinde insan baraj projesinden etkilenecek, kısmen ya da tamamen mülklerini kaybedecek. Etkilenen pek çok insan Diyarbakır ve Batman gibi çevre kentlere yerleşmeye zorlanmış olacak. Fakirlik daha da artacak.

Yetersiz Yeniden İskan Planı

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın önerdiği yeniden iskan planı, Dünya Bankası ve Dünya Barajlar Komisyonu'nun uluslararası standartlarını karşılamıyor. Projeden çekilen üç Avrupa ülkesinin başvurduğu Bilirkişi Heyeti, sürekli olarak bu ciddi eksikliklere dikkat çekti. Dünya Bankası'nın ortaya koyduğu, yerel nüfusun hem planlama hem de inşaat aşamalarına katılımı koşul karşılanmadı. Ilısu ve Hasankeyf'teki kamulaştırma çalışmaları tüm uluslararası koşullar ve Hasankeyfli'lerin baraj karşı oluşları hiçe sayılarak başlatıldı.

Toprak Yoksa Gelecek de Yok

Türkiye yasalarına göre, projeden etkilenen insanlar maddi tazminat veya yeniden

iskan planı çerçevesinde inşa edilen evlerden birini alabiliyor. Çoğu insan için her iki seçenek de cazip değil. Dicle Vadisi sular altında kaldığında, kullanılabilir çok az toprak kalacak; çevredeki toprak kuru, taşlık ve sınırlı verimliliğe sahip olacak. Öte yandan, sağlanan maddi tazminat bir ailenin kentte yeni bir hayata başlaması için de yeterli olmayacak. Fırat barajlarında yaşandığı gibi, birkaç yıl sonra pek çok insanın elinde hiçbir şey kalmayacak.

Bölgede yaşayan insanlar, baraj nedeniyle kadim geleneklerini kaybedecek. Yeniden iskan, aileleri, aşiretleri ve köy topluluklarını sosyal olarak buldukları yerlerden kopararak parçalayacak. Tarımla geçinen aileler, halen 20 binin üzerinde çocuğun sokaklarda çalıştığı kentlerde uygun iş bulmakta zorlanacak.

Ali İhsan Gükçen

Doğa Derneği Arşivi

AVRUPA HÜKÜMETLERİNİN PROJEDEN ÇEKİLMESİ

Dünya çapındaki protestolara rağmen, Almanya, Avusturya ve İsviçre 2007 yılında Türkiye ile anlaşmaya varmıştı. Böylece Avrupa şirketleri Avrupalıların vergileriyle sigortalanmış ve Avrupalı bankalardan ucuz krediyle finanse edilmiş Iısu projesine dâhil edilmişti. Sonuçta asıl olan ticareti ve Avrupa şirketlerini "Türkiye pazarında" aktif tutuyordu. Ancak kredi; çevre, kültürel miras ve yeniden iskana ilişkin 153 kriterin sağlanmasına bağlıydı. Bu koşulların sağlanması uluslararası bir bilirkişi heyeti tarafından değerlendirilecekti.

Üç Avrupa ülkesi, projenin geliştirilmesine yönelik 153 kriterin tamamlanmasını istedi. Projenin, Dünya Bankası standartlarına yaklaşmış olması gerekiyordu. Ancak, süreç ilerledikçe Avrupalılar bile hayal kırıklığına uğradı. Dünya Bankası Danışmanı ve Bilirkişi Heyeti üyesi Michael Cernea, 2008 yılının ortalarında Viyana'da hayal kırıklığını ilan etti: "İlisu şu ana kadar gördüğüm bu boyuttaki tüm projelerin en kötü hazırlanmış olanı. Avusturya Dünya Bankası, bu gibi bir projeyi değerlendirmeyi asla düşünmeyecek."

Temmuz 2009'da Almanya, Avusturya ve İsviçre, Türkiye ile yaptıkları anlaşmayı iptal etti ve kredilerini geri çekti. Bu projenin geliştirilebilir olmadığının ve Türkiye hükümetinin uluslararası standartları sağlama konusunda isteksiz olduğunun farkına varmak zaman almıştı. Yoğun müzakere ve desteğe rağmen, projeden etkilenecek onbinlerce insan için ne uygun bir yeniden iskan planı ne de gelir iyileştirme planı ortaya kondu. Söz verilen "kültürel miras kurtarma" planına değinilmedi. Çevre ve Orman Bakanlığı

için doğa zaten önemli bir konu değildi.

Avrupalıların projeden çekilmesi, uluslararası ekonomi içerisinde eşi benzeri görülmemiş bir adım. Daha önce hiçbir anlaşma sosyal, kültürel veya ekolojik etmenlerden ötürü iptal edilmemişti.

Mayıs 2009'da Çevre ve Orman Bakanlığı pratikte kullanışsız olan ve yerel halkın fakirleşmesine yol açacak yeni bir yeniden iskan planını onayladı. Şu ana kadar turizmle geçinen 5 bin Hasankeyfli için gelir sağlama sorununa planlarda hiç değinilmedi. O zamanki görev yapan uluslararası bilirkişi heyetinin bir üyesi durumu etkili bir şekilde özetledi: Türkiye henüz yeniden iskan ve kamulaştırma arasındaki farkı kavrayamadı.

Türk hükümeti uluslararası standartları dikkate almadan İlisu Barajı'nı inşa etmeyi planlıyor. Yıllar süren müzakerelerden sonra, proje içerisindeki üç Avrupa ülkesi zor da olsa bu gerçeğin farkına vardı Bu ülkeler projeden çekildikten sonra, Türkiye'deki Hasankeyfi yaşatma mücadelesi daha da büyük önem kazandı.

TÜRKİYE'DEKİ KARŞI ÇIKIŞ BÜYÜYOR

Türkiye'de Ilısu'nun önemi, projenin ve etkilenen alanın ötesine ulaştı. Hasankeyf, insanları harekete geçirdi ve güçlü bir sivil toplum hareketinin gelişmesine neden oldu.

Uzun yıllar, Türkiye'de Ilısu Barajı yoğun tartışmalar altındaydı, ancak 2008 Mayıs'ında ünlü şarkıcı Tarkan Doğa Derneği'nin

“Hasankeyf Yok Olmasın” kampanyasını başlatmak ve protestosunu dile getirmek için Hasankeyf'e desteğe geldiğinde bu durum değişti. Bu olay, Hasankeyf'i bu güne kadar takip etmeyen pek çok insanın gündemine taşıdı ve ülke ölçeğinde tartışmalara neden oldu.

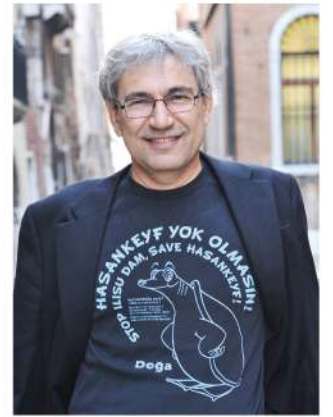
Özcan Yüksek

O tarihten itibaren tartışmalar artık enerji üretimi ve bölgenin terör bölgesi olmasının ötesine geçerek doğanın ve kültürün korunması üzerinde odaklandı. Sonuç olarak, şarkıcı Sezen Aksu ve Orhan Gencebay, Nobel ödüllü yazar Orhan Pamuk ve Yaşar Kemal, yönetmen Fatih Akın, Okan Bayülgen ve pek çok ünlü isim Doğa Derneği'nin yürüttüğü ülke genelindeki "Hasankeyf Yok Olmasın" kampanyasına katıldı. Türkiye'nin önde gelenleri, Ilısu projesinin iptali ve bölgenin UNESCO dünya mirası kabul edilmesi için çağrıda bulundular. Kısa süre içerisinde 60 binden fazla insan projenin iptali için Atlas Dergisi ve Doğa Derneği'nin imza kampanyasına katılarak destek verdi. O günden bu yana, toplumun her seviyesinde ve hatta hidroelektrik savunucuları arasında bile "Hasankeyf Yok Olmasın" çağrısını duymak mümkün hale geldi.

Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin Ilısu projesinden çekilmesi Türkiye'deki insanlar ve hükümet için de

Sedat Mehter

Sedat Mehter

önemli bir sinyal oldu. Bu açıdan, Ilısu, bir baraj projesinden çok daha fazlası, Hasankeyf ise ülke ölçeğindeki doğa hareketinin önemli bir kilometre taşı. Bunun ötesinde, Hasankeyf tartışması Türkiye'deki demokratikleşme sürecini söylemden eyleme geçirebilecek güce sahip.

TÜRKİYE DOĞASI İÇİN ILISUBARAJI'NIN ANLAMI ÖNEMİ

Çevre ve Orman Bakanlığı, Türkiye doğası için büyük yıkıcı sonuçlara sahip iki bine yakın yeni baraj inşa etmek istiyor. Ilisu projesinin sonucu, bir bütün olarak ülkelerin nehir yönetimi ve doğa koruma politikası için hayati öneme sahip.

Üç kıtanın kesişme noktasında bulunan Türkiye, biyoçeşitliliği küresel ölçekte korunması gereken önemli bir ülke. Anadolu'nun karmaşık topoğrafyası ve jeomorfolojisi habitat ve tür bakımından yüksek bir çeşitlilik oluşturuyor.

Murat Ataoğlu

Hemen hemen 10 bin bitki türünün yetiştiği Türkiye, ılıman kuşaktaki en zengin bitki örtüsüne sahip ülke. Türkiye'deki bitki endemizm oranı yaklaşık yüzde 34 ve Türkiye'de haftada en az bir yeni bitki türü keşfediliyor. Bu durum, "en iyi dünya biyoçeşitlilik sıcak bölgeleri" haritasına bakarak anlaşılabilir: Dünyadaki 34 sıcak noktadan üçü Türkiye'de bulunuyor: Kafkasya, Akdeniz ve İran-Anadolu bölgeleri. Dicle Vadisi, Akdeniz sıcak bölgesinde bulunuyor.

Üzülerek söylemek gerekirse küresel ölçekte öneme sahip bu ekosistemler bugün herşeyden çok baraj projelerinin tehtidi altında. Barajlar nedeniyle bu bölgelerdeki biyoçeşitlilik hem nicelik hem de nitelik açısından hızla azalıyor.

Doğa Derneği, Önemli Doğa Alanları (ÖDA) bilimsel yöntemini kullanarak Türkiye'de korunması gereken alanları tanımladı. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın ortaklığı ve Avrupa Komisyonu'nun maddi desteğiyle hazırlanan bu çalışmanın Türkiye'deki Natura 2000 alan seçimi için bir altlık olarak kullanılması bekleniyor.

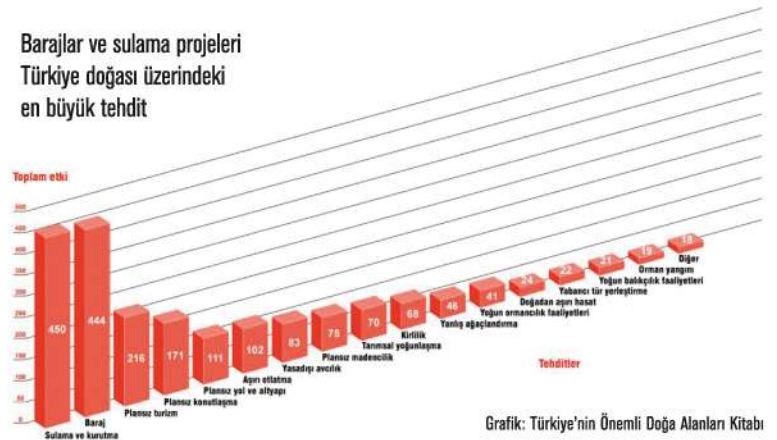
Ülke genelindeki ÖDA'ların değerlendirilmesi, Türkiye doğasına ana tehditlerin baraj ve sulama projeleri olduğunu açıkça gösterdi. Barajlar, Türkiye'deki ÖDA'ların çok büyük kısmını olumsuz etkilemekte.

Hükümet politikasına göre, Türkiye'nin hemen

tüm nehirlerinde gelecek yıllarda baraj inşa edilecek. Bu nitelikteki projelerin Türkiye'deki ekosistemler üzerindeki etkisi çok büyük olacak. Yalnızca nehir ekosistemleri değil, baraj suları altında kalacak karasal ortamlardaki canlılar da bu süreçten olumsuz etkilenecek. 2010 yılının başında, Türkiye'nin dört bir yanındaki baraj karşıtları bir araya gelerek Türkiye Su Meclisi'ni kurdu ve hükümetin doğa üzerindeki bu yıkıcı politikasına karşı çalışmaya başladı. Türkiye Su Meclisi'nin ilk mesajı "Su Boşa Akmaz!" oldu.

İlisu, Türkiye'de yapımı tamamlanamayan tek büyük baraj projesi ve çok daha fazlası. Eğer inşa edilirse, baraj beş ÖDA içerisinde yer alan geniş doğal alanları sular altında bırakacak. Bu açıdan Ilisu, Türkiye'deki çevre standartlarının oluşması için belirleyici bir proje. Bu mücadelenin sonucu sadece diğer baraj projelerini etkilemeyecek; aynı zamanda büyük ölçüde su yatırımlarıyla tehdit altında olan Türkiye'nin doğasının da kaderini belirleyecek.

Barajlar ve sulama projeleri Türkiye doğası üzerindeki en büyük tehdit

Grafik: Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları Kitabı

Kar altında Hasankeyf

ILISU BARAJI VE AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği (AB) içerisinde Ilisu barajı gibi bir projenin hayata geçirilmesi AB yasaları ve standartlarına uymadığı için imkansız. Çünkü Ilisu projesi, çok sayıda AB standardını ihlal etmekte. Geçtiğimiz yıllarda Avrupa Parlamentosu ve Komisyonu sürekli olarak projenin eksikliklerine dikkat çekti ve hatta Hasankeyf'in UNESCO Dünya Mirası olması yönünde önerilerde bulundu. Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin projeden çekilmesinin ardından, AB'nin duruşu Hasankeyf ve Dicle Vadisi'nin geleceği için büyük önem taşıyor.

Ilisu projesi, aşağıdaki AB yönetmeliklerine açıkça uymuyor:

- ÇED Direktifi (Direktif 97/11/EC): Doğa ve kültürel miras için tehlikeli sonuçlar doğuracağı bilmesine ve projenin büyüklüğüne rağmen, henüz hiçbir çevresel etki değerlendirmesi yapılmadı ve projeye alternatif geliştirilmedi.
- Su Çerçeve Direktifi (Direktif 2000/60/EC): Ilisu, bu direktif tarafından ortaya konan tüm şartları ihlal ediyor.
- Habitat ve Kuş Direktifleri (Direktif 92/43/EC ve Direktif 79/409/EEC): Dört adet önemli kuş alanını ve beş ÖDA'yı da içeren bölgede yaşayan canlı türlerinin büyük kısmı, bu iki yönetmelikle koruma altında.
- Stratejik Çevre Analizi Direktifi (belirli plan ve programların çevreye ilişkin etkilerinin değerlendirilmesi üzerine bir direktif 2001/42/EC)
- AB İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi: Haksız kamulaştırmaya karşı koruma sağlayan hükümleri içeriyor.

Öte yandan, Ilisu barajı ile aşağıdaki uluslararası standartlar ve sözleşmeler çiğneniyor:

- Dünya Bankası standartları
- Bern Anlaşması
- Dünya Barajlar Komisyonu'nun prensipleri ve talepleri

Yanlış 1- “İlisu Barajı Hasankeyf’i kurtaracak”

Hasankeyf kenti binlerce yıl yaşında, doğa ve kültürün eşsiz bir buluşması. Tarihi kent ve etrafındaki bölge Ilisu Barajı’yla birlikte sulara gömülecek. Birkaç anıtın yerinden sökülüp bir arkeoloji parkına yerleştirilmesini "kurtarma" olarak tanımlamak bilimsel bir yaklaşım değil. Bunu yapmak, İstanbul’u sular altında bırakmak ve daha sonra Süleymaniye’yi taşıyarak "kenti kurtardığını" iddia etmek gibi birşey.

Yanlış 2- “Doğa fayda sağlayacak”

Dicle ve kollarının yaklaşık 400 kilometresi ve barajdan sonraki nehir yatağı, projeden büyük zarar görecek. Su kalitesi, oksijen içeriği ve sıcaklık çarpıcı bir biçimde bozulacak. Dicle Vadisi, adalar, kumullar, kayalar ve ağaçlardan oluşan ve pek çok nadir hayvan ve bitki türünün yaşadığı karmaşık bir nehir ekosistemi. Baraj inşa edilirse, Fırat Kaplumbağası, alaca yalıçapkını, büyük kızkuşu, Fırat kavağı ve nehirde yaşayan kırk balık türünün yarısı yok olacak. Barajdan fayda sağlayacak türler, pek çok gölde zaten yoğun olarak bulunan yaygın balık türleri olacak.

Yanlış 3 - “Yerel halk ekonomik fayda sağlayacak”

Türkiye’de önceden inşa edilmiş barajlardan (Atatürk, Birecik, Karkamış) edinilen deneyim bu iddianın tam tersini gösteriyor. Bu bölgelerdeki insanların büyük çoğunluğu ya göç etti ya da fakirleşti. Daha fazla iş, tarım faaliyetlerinin kuvvetlendirilmesi, yerel alt yapının ve yaşam kalitesinin artırılması vaatlerinin hiçbiri yerine getirilmedi. Ilisu bölgenin çıkarlarına katkıda bulunmak için değil, aksine, büyük ölçekli endüstrilere elektrik üretmek için inşa ediliyor. Barajla birlikte az sayıda, uzun süreli iş imkanı yaratılacak. Çünkü inşaat tamamlanınca santral az sayıda çalışana gerek duyacak. Eğer tarlalar sular altında kalırsa, onbinlerce insan çevre bölgelerde aynı niteliklere sahip bereketli topraklara göçmek isteyecek fakat yeterli miktarda

arazi olmadığından geçim kaynaklarını kaybedecek. Halk, işsizliğin kendilerini fakirliğin içine sürükleyeceği kentlere göç etmeye zorlanacak.

Yanlış 4- “Yüksek miktarda enerji üretilecek”

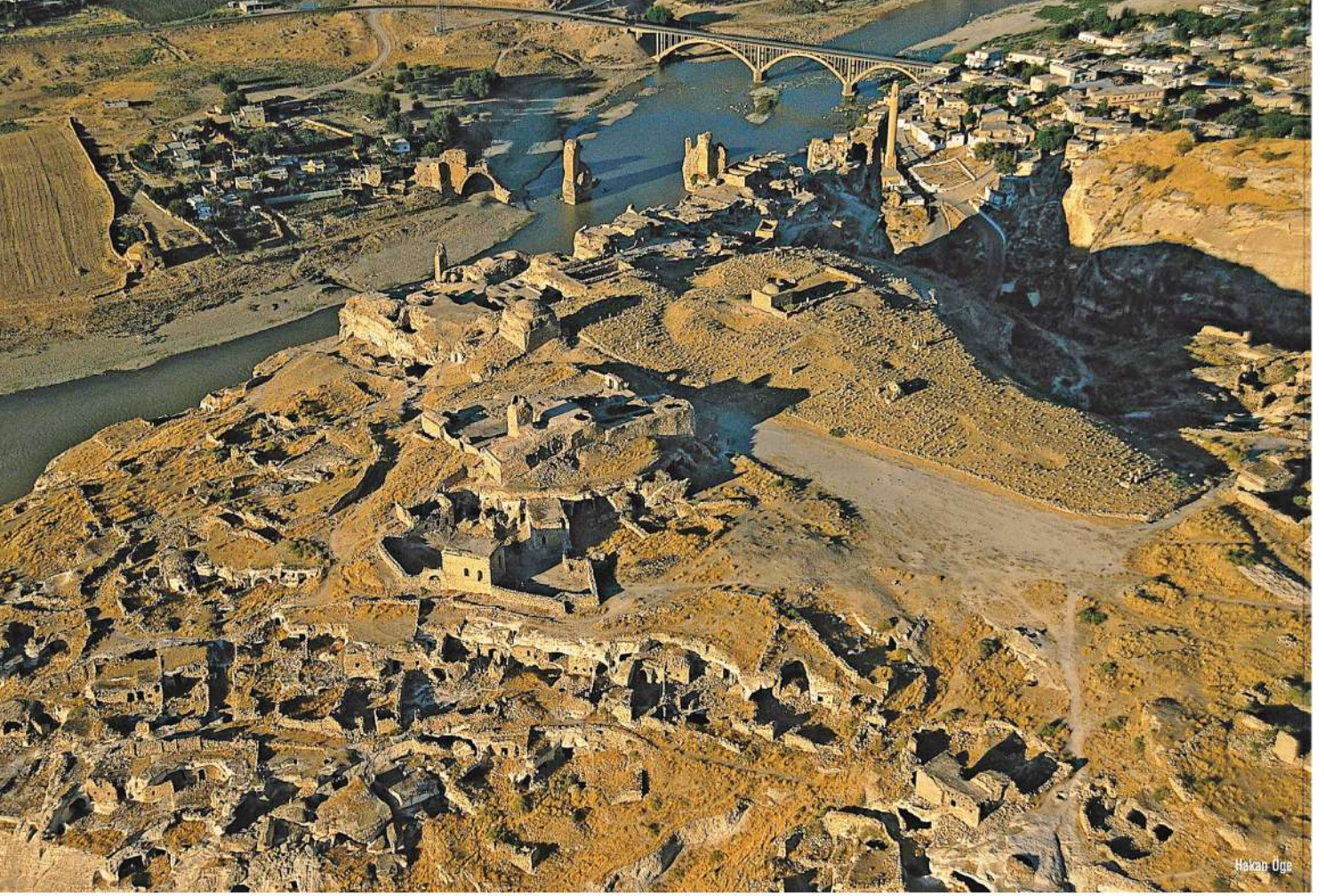
İlisu Barajı tamamlandığında, Türkiye’nin enerji ihtiyacının sadece yüzde birini karşılayacak. Bunun karşılığında, elindeki en değerli ve benzersiz dünya mirasını kaybetmiş olacak. Türkiye, büyük barajlar inşa etmek yerine enerjiji noktasal ölçekte üreten projelere yatırım yapmalı.

Yanlış 5 - “Dünya Bankası standartları yerine getirilecek”

Bunun gibi projeler için Dünya Bankası diğer şeylerin yanında bir çevresel etki değerlendirme raporu (ÇED) istemektedir. Bir ÇED, bölge flora ve faunasının araştırılmasını, projenin potansiyel etkilerinin analiz edilmesini, yerel halkın aktif katılımını ve alternatif projelerin değerlendirilmesini içermek zorundadır. Dünya Bankası’na göre bu tarz bir ÇED raporu, banka bir karara varmadan önce hazırlanmış olmalıdır. Ilisu baraj projesinde ise bu koşulların hiçbiri yerine getirilmemiştir. Bu nedenle Dünya Bankası, sadece Ilisu Barajı değil, çevresel etkileri göz ardı edilerek yürütülen tüm GAP yatırımlarına destek vermemiştir.

Yanlış 6 - “Oradaki insanların geleceği yok”

Dicle Vadisi ve Hasankeyf dünyanın en ilgi çeken bölgelerinden biri, gerçek bir dünya kültür ve doğa mirası. Yüksek biyoçeşitlilik, tarihi ve dini önemi ve burada yer alan kültürel zenginlikler, turizm ve pozitif bölgesel kalkınma için mükemmel bir yapı sunuyor. Bölgeye hali hazırda her yıl bir milyondan çok insan gidiyor. Projenin yatırım maliyetlerinin çok küçük bir bölümüyle, bölge ekonomisi insanlara müreffeh bir gelecek sunarak geliştirilebilir. Ilisu Barajı, bu kalkınma çalışmalarının önündeki tek engeldir.

Yanlış 7 - “Hasankeyf zaten parçalanıyor”

Hasankeyf, Ilısu baraj projesi nedeniyle parçalanıyor. Proje, elli yılı aşkın süredir bölgede herhangi bir restorasyon projesi yürütülmesini engelliyor. Bunun da ötesinde, Hasankeyf birinci derece sit alanı ilan edilmiş durumda. Bu nedenle, yerel halkın kendi inisiyatifiyle herhangi bir inşaat ve restorasyon çalışması yapması yasak.

Yanlış 8 - “Bölge halkı Ilısu Barajı’nı destekliyor”

Bilimsel araştırmalara göre, projeden etkilenecek olan halkın yüzde 80’i Ilısu barajının inşaa edilmesine karşı. Bölge halkı, sendikalar, şirketler ve sivil inisiyatifler bir araya gelerek baraja karşı

çıkıyor. Tek bir inşaat projesine karşı böyle bir ulusal hareket daha önce hiç görülmemiştir.

Yanlış 9- “Barajı istemeyenler teröristler ve dış mihraklar”

Ilısu Barajı’na karşı çıkanlar arasında Türkiye’nin en saygın bilim insanları, sanatçıları ve sivil toplum liderleri yer alıyor. Bu insanların baraja karşı çıkmanlarının nedeni Ilısu projesinin Türkiye doğasını ve kültür mirasını en çok tehdit eden proje olması. Barajdan rant elde edecek çevreler, Hasankeyf’in eski yıllarda terör bölgesinde yer almasından faydalanarak bu argümanı kullanıyor ve konuyu derinlemesine bilmeyen ülkesine bağlı insanlar arasından taraftar toplamaya çalışıyor.

Doğa Derneği Arşivi

HASANKEYF VE DİCLE VADİSİ DÜNYA MİRASINA DOĞRU

Amerikalı Smithsonian dergisi, Hasankeyf'i, kesinlikle görülmesi gereken tehlike altındaki onbeş kültürel değer listesine koydu. Bilimsel rapora göre, Dicle Vadisi ve Hasankeyf, UNESCO'nun on dünya mirası kriterinin dokuzunu birden sağlayan dünyadaki tek yer. Çin Seddi 5, Pirmaitler 3 ve Amazon ormanları 2 kriter ile UNESCO Dünya Mirası ilan edilmişken, Hasankeyf, Ilısu barajının suları altında bırakılmak isteniyor.

Amerikalı Smithsonian dergisi, Hasankeyfi, kesinlikle görülmesi gereken tehlike altındaki onbeş kültürel değer listesine koydu. Bilimsel rapolara göre, Dicle Vadisi ve Hasankeyf, UNESCO'nun on dünya mirası kriterinin dokuzunu birden sağlayan dünyadaki tek yer. Çin Seddi 5, Pirmaitler 3 ve Amazon ormanları 2 kriter ile UNESCO Dünya Mirası ilan edilmişken, Hasankeyf, İlısu Barajı'nın suları altında bırakılmak isteniyor.

Baraj projesine kıyasla, Hasankeyf'in Dünya Mirası ilan edilmesi ve turizmin geliştirilmesi, bölge halkının topraklarını yok etmeden geleceklerini garanti altına alacak ve ekonomik gelir kaynağı sağlayacak. AB ve projeye önceden dâhil olmuş Avrupa ülkeleri Hasankeyf'in yenilenmesine, anıtların restorasyonu, turistler için konaklama imkanlarının geliştirilmesi gibi yatırımlara maddi kaynak sağlanmasında yer alabilir.

Hasankeyf Belediyesi ve Doğa Derneği, Hasankeyf ve Dicle Vadisi için "barajsız" bir geleceğin temellerini atmak üzere Nisan

2010'da uluslararası bir arama konferansı düzenledi. Dicle Vadisi'nin doğal haliyle Türkiye ve dünyaya büyük yarar sağlayacağını bilim insanlarının görüşleri ışığında ortaya koydu. Konferansla, Hasankeyf'in UNESCO Dünya Mirası olabilmesi için bir yol haritasının belirlendi. Tarihte ilk defa, bölge halkı, uluslar arası ve ulusal sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ile kültür mirası, turizm, ekoloji ve sosyo-ekonomik gelişme alanlarında uzman yerli ve yabancı akademisyenler bir araya geldi.

"Hasankeyf Yok Olmasın" Kampanyası

Hasankeyf kampanyasına bu güne kadar pek çok kişi ve Atlas Dergisi başta olmak üzere çok sayıda kurum destek oldu. Kampanyayı destekleyenler arasında Tarkan, Yaşar Kemal, Sezen Aksu, Orhan Gencebay, Orhan Pamuk, Fatih Akın, Mehmet Ali Alabora, Gürkan Uygun ve Okan Bayülgen gibi çok sayıda ünlü ve fikir önderi yer alıyor. Kampanyaya kısa sürede 60 binden çok insan imza attı.

Doğa Derneği'nin Talepleri:

GARANTİ BANKASI VE AKBANK

- Projeye verdikleri finansal desteği derhal geri çekmelidir.

TÜRKİYE HÜKÜMETİ

- İlısu Barajı'nın yapımından derhal vazgeçmelidir.
- Hasankeyf'i UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne dâhil etmelidir.

Yeşil arıkuşu
Merops superciliosus

Alaca yalıçapkını
Ceryle rudis

Fırat kaplumbağası
Rafetus euphraticus

ILISU BARAJI: İKİNCİ TUFAN

Dicle Vadisi'nde yaşayanlar "Nuh Tufanı"nın bu bölgede gerçekleştiğine inanır. İnanışa göre Nuh Peygamber'in gemisi Cudi Dağı'nın zirvesine sığınarak canlı türlerini yok oluştan kurtarmıştır. Nuh Peygamber'in mezarının Dicle kıyısındaki Cizre ilçesinde olduğu kabul edilir.

Ilisu baraj projesi, bugün pek çok canlı türü için "ikinci tufan" anlamına gelmektedir. Proje gerçekleştiği takdirde pek çok bozkır ve çöl canlısının yaşam alanı sular altında kalacak ve nesilleri tehlike altına girecektir.

Nehir kenarlarındaki kum yamaçlarında yuva kuran yeşil arıkuşu (*Merops superciliosus*) Güneydoğu Anadolu'da barajlar nedeniyle yok olan kuşlar arasındadır. Kızıl akbaba (*Gyps fulvus*) ve alaca yalıçapkını (*Ceryle rudis*) da baraj yapıldığı takdirde üreme alanlarını kaybedecektir.

Bir metreyi aşan boyuyla Türkiye'deki en büyük kertenkele türü olan çöl varanı (*Varanus griseus*) da bozkır ve çöllerde yaşar, kaya yarıklarına ve mağaralara yuva yapar. Sadece Dicle ve Fırat nehirleri ile kollarında yaşayan Fırat kaplumbağası (*Rafetus euphraticus*) için Dicle nehrinde yapılması planlanan barajlar çok ciddi bir tehlike oluşturmaktadır.

Dicle semenderinin (*Neurergus crocatus*) dünya dağılışının çok büyük kısmı Dicle nehrinin kolları ile sınırlıdır ve bu tür de baraj inşaatları nedeniyle küresel ölçekte tehlike altındadır. Bozkırda yaşayan uzunkuyruklu kirpi (*Hemiechinus auritus*) ve Fırat araptavşanı (*Allactaga euphratica*) da diğer canlı türleriyle aynı kaderi paylaşmaktadır.

Kızıl akbaba
Gyps fulvus

Dicle semenderi
Neurergus crocatus

Fırat araptavşanı
Allactaga euphratica

Uzun kulaklı kirpi
Hemiechinus auritus

Çöl varanı
Varanus griseus

Doğa Derneği Hasankeyf Deklarasyonu

Neslimizin, tüm varlıkların ortak dili olan doğa dilini unutarak kendi köklerini, doğayı ve tarihi yok ettiğini açıkça görüyoruz.

Doğa Derneği, insanın kendi köklerini ve geleceğini yok eden macerasına dur demek için var. Tuz Gölü'nün, Alliano'nun, önu kesilen nehirlerin, ısınan iklimin ve dünyanın ücra köşelerinde susuzluktan ölen çocukların çağrısına yanıt vermemek ne mümkün?

Bu çağrıyı tüm Türkiye ve dünyaya duyurmak için çalışıyoruz.

Bugün, UNESCO'nun on Dünya Mirası kriterinin dokuzunu birden sağlayan yeryüzündeki tek yerin, Hasankeyf ve Dicle Vadisi'nin varlık yokluk savaşına şahitlik ediyoruz. Biz, dünyanın dört bir köşesinden, doğanın her bir zerresinden yükselen çağrının ete kemiğe büründüğü Hasankeyf için mücadele ediyoruz.

Hasankeyf'te, doğanın ihtişamına ve tarihin sesine aynı anda tanıklık ediyoruz.

Bu eşsiz coğrafyada; kuşlar, bitkiler, kaplumbağalar, kayalar ve Dicle Vadisi'nin insanları, bizi ve değişen dünyayı izliyor. Tarihe nasıl bir iz bıracağımızı merak ediyor.

Doğa Derneği, Hasankeyf kampanyasını başlatarak tercihini doğanın ve uygarlığın yaşamasından yana kullandı.

Köklerimize duyduğumuz sadakat ve vicdanımız, bizi İhsu Barajı'nın sessiz bir şahidi olmanın ötesine geçerek Hasankeyf ve Dicle'nin yaşaması için çalışmaya zorluyor.

Dünyanın her yanında barajların getirdiği zararların sayısız örnekleri var. Barajlar, daha iyi bir yaşam ve iş imkanı vaad ederken, geride bıraktıkları tahribat, çoraklaşma, göç ve ölüm.

Ömrü sadece onlarca yıl olan İhsu baraj projesinin sunduğu gelecek çok açık: binlerce yıllık tarihin ve benzersiz doğal alanların yok olması. Projeye destek veren Avrupalı ülkeler, doğal ve tarihi değerleri yok eden böyle bir projeyi uygulamayı kendi ülkelerinde hayal bile edemedikleri için, bu projeden çekildi.

İhsu Barajı'na kredi sağlayan Garanti Bankası'nı, Akbank'ı ve Hasankeyf'i yok etmekte direnen Çevre ve Orman Bakanlığı'nı bu çılgınlıktan vazgeçmeye davet ediyoruz. Hükümetin, Hasankeyf ve Dicle Vadisi'ni UNESCO Dünya Mirası ilan etmesini bekliyoruz.

Bu tarihi süreçte, sanatçıları, bilim insanlarını, siyasetçileri ve tüm kamu vicdanını "Hasankeyf Yok Olmasın" kampanyasına ve doğayı tüm sathta koruma mücadelesine destek vermeye çağırıyoruz.

Hasankeyf'in yok edilmesine karşı uyanışımız, hiç şüphesiz buradan tehlike altındaki diğer doğal alanlara da yayılacak.

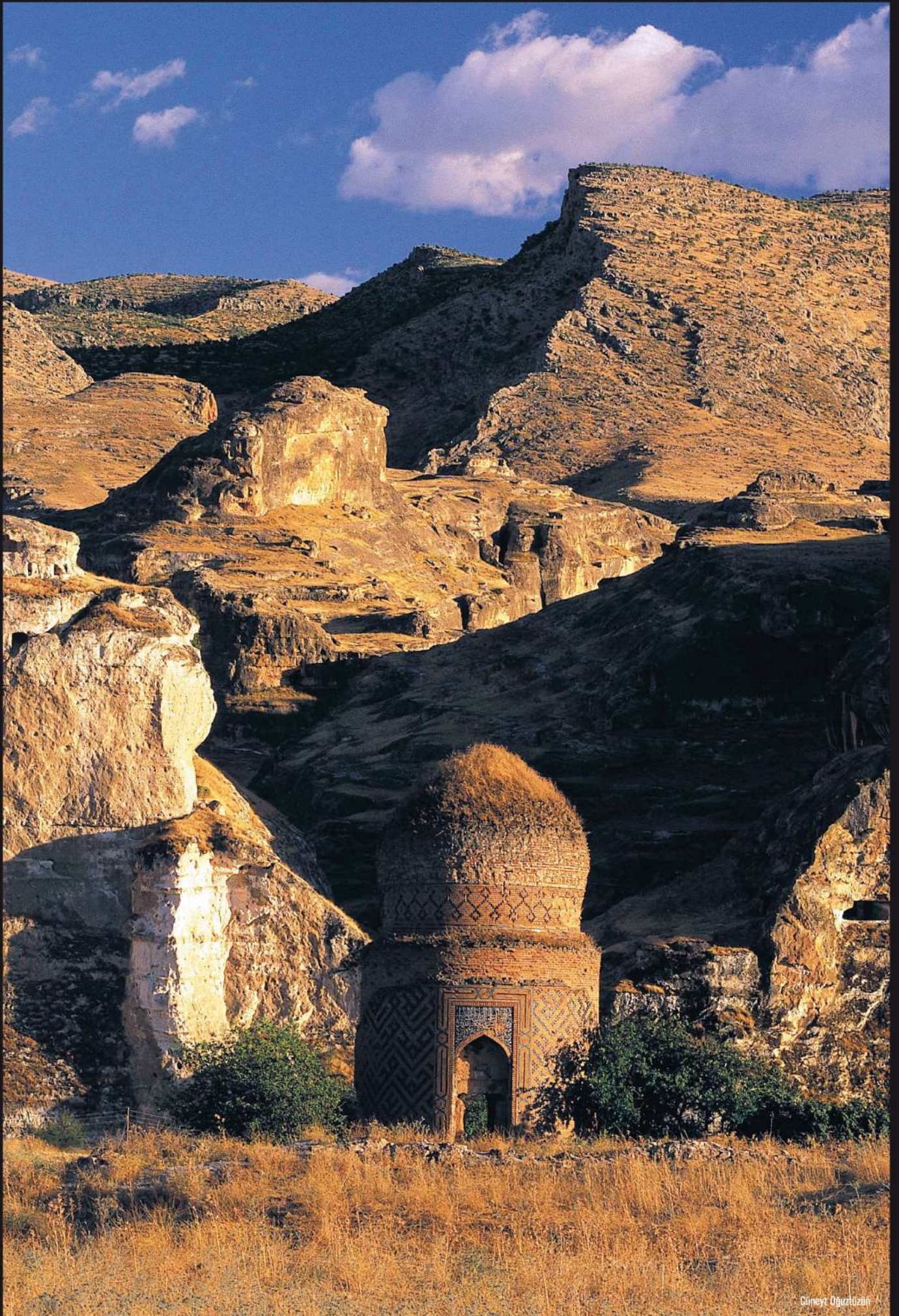
Çünkü, biz, sadece biz, Hasankeyf'in zenginliğine tanıklık edebilir ve onu yok olmaktan kurtarabiliriz.

Çünkü, biz, sadece biz, çocuklarımız ve onların çocukları için geçmişi ve doğayı yaşatabiliriz.

Biz, sadece biz, köklerimize sahip çıkabiliriz.

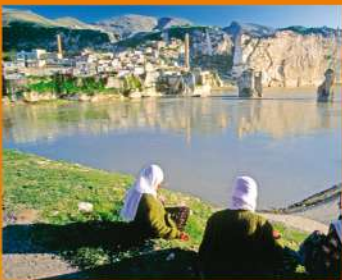
Biz, sadece biz, umudu yaşatabiliriz.

Hasankeyf yok olmasın!

HASANKEYF YOK OLMASIN!

Doğa Derneği, insanın bütün varlıklara ve ekolojik bütüne saygı duyduğu; var oluşunun doğa üzerindeki etkisini bilerek yaşadığı ve sonucunda, doğanın korunmasını gerektirmeyecek bir yaşam tarzını benimsediği bir dünyaya ulaşmak için çalışmaktadır. Dernek, 40 bini aşan destekçisi ile doğanın korunmasında Türkiye'nin en aktif kurumlarından biri ve 2008 yılından bu yana "Hasankeyf Yok Olmasın" kampanyasını yürütmektedir.

Ankara:

Hürriyet Cad. No:43/12 Dikmen - Ankara
Tel: 0312 481 25 45 Faks: 0312 481 25 09

İstanbul:

Kaldırım Cad. No: 9/2 Çengelköy, Üsküdar - İstanbul
Tel: 0216 462 27 24 Faks: 0216 462 27 44

Kapak Fotoğrafı: Ahmet Özyurt

Doğa[®]
www.dogaderneği.org

